

1. Obiekt

WODOCIĄGOWA WIEŻA CIŚNIEŃ - KOMUNALNA

2. Czas powstania

1914/1915

3. Miejscowość

WROCLAW KARLOWICE

11. Widok ogólny wieży ciśnień od płn.-wsch. (neg. 200/135/4) i od płd.-zach. (neg. 200/6/52/3); sytuacja; orientacja 1:100.000

4. Adres

pl. Daniłowskiego

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo wrocławskie

gmina Wrocław

pow. miejski

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Breslau Karlowitz (do 1945)

7. Przynależność administracyjna

przed 1 VI 1975

województwo wrocławskie

powiat Wrocław

8. Właściciel i jego adres

Urząd Miasta Wrocław, pl. Nowy Targ 8

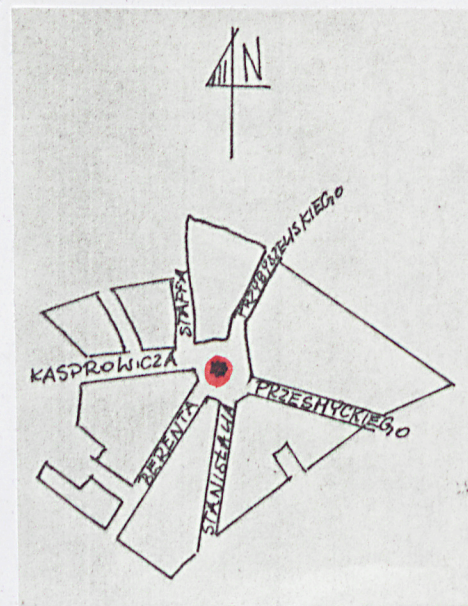
9. Użytkownik i jego adres

Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i
Kanalizacji, Wrocław, ul. Na Grobli 14/16,
tel. 44-74-21

10. Rejestr zabytków

Nr 407/Wm data 18 VII 1979

na decyzji ul. Przybyszewskiego

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu

Projekt budowy wieży ciśnieni na Karłowicach powstał w 1914 r. Opracowano go we wrocławskiej firmie Lohal Eisenbeton. W tym samym roku firma ta przystąpiła do budowy wodociągu lokalnego dzielnicy Karłowice, którą zakończono w 1915 r.

Wodociąg Karłowic został przejęty przez Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji ok. 1930 r. Wówczas też sieć wodociągową dzielnicy włączono do sieci miejskiej a zbiornik wieżowy Karłowic służyć począł jako zbiornik końcowy, regulujący ciśnienie w sieci, do której woda docierała z zakładu wodociągowego "Na Grobli".

Wodociągową wieżę ciśnieni zbudowano w nowoczesnej żelbetowo-betonowej konstrukcji wprowadzając do niej metalowy zbiornik wody typu Intze. Projektowała ją i budowała firma posiadająca duże doświadczenie we wznoszeniu konstrukcji żelbetowych (budowli technicznych, mostów, przemysłowych hal produkcyjnych).

Nowoczesna konstrukcja nie skrywa materiału i technologii wykonania, eksponuje wręcz swą przemysłową funkcję. Zyskała historyzujący wystrój architektoniczny, nawiązujący do klasycznych wzorców ikonograficznych ale w ujęciu niemalże modernistycznym.

W architekturze wyraźnie wydzielono podstawę/bazę budowli, trzon i partę zbiornikową z galerią i pawilonem wieńczonym żelbetową kopułą. Budowlę tej wieży klasyfikujemy w grupie wież ciśnieni typu "kolumny dwumodułowej" wyraźnie wydzielającą głowicę.

W rzędzie wczesnych wież żelbetowych Śląska stanowi dzieło wyróżniające się. Inne - jak wieża w Lubiniu, Miliczu czy Chojnowie bądź we Wrocławiu/Leśnicy - nawiązują zazwyczaj do form budownictwa średniowiecznego (w wydaniu "gotyzującym" lub "romanizującym").

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Wodociągowa wieża ciśnieni usytuowana jest w centrum placu Daniłowskiego, na którym zbiegają się ulice Kasprowicza, Staffa, Przybyszewskiego, Przesmyckiego i Berenta stanowiąc istotny element rozwiązania urbanistycznego placu. Sytuacja gdy wieża ciśnieni stanowi element swoistego "pomnika - monumentu" przywołuje tutaj analogie z wcześniejszą (z 1904/1906 r.) wieżą ciśnieni przy ul. Wiśniowej. Dla Wrocławia takie traktowanie budowli inżynierskiej należy do wyjątkowych. Plac Gottwalda, otoczony 2-piętrową zabudową, pokryty jest zielenią, zagospodarowany - co znakomicie podnosi walory budowli wieżowej.

Materiał. Wieża posadowiona na betonowej ławie fundamentowej. Ustrój nośny trzonu stanowi 8 żelbetowych słupów, wykrzyżowanych żelbetowymi poprzecznikami, na których wsparto żelbetowe ruszty. Oparto na nich stropy międzykondygnacyjne - wylewane z betonu na mokro. Na żelbetowym ruszcie - takie rozwiązanie należy do wyjątkowych - wsparto również zbiornik wieżowy wody, posadowiony na najwyższej kondygnacji budowli (na wys. ok. 31 m.). Wykonano go jako stalowy, pierścieniowy, nitowany, typu Intze o średnicy ok. 9 m i wys. ok. 7,5 m.). Wokół zbiornika poprowadzono pomost roboczy (betonowy). Komunikację pionową do górnej krawędzi zbiornika poprowadzono schodami metalowymi o szer. 100 cm, opatrzonymi stalowymi balustradami. Do kondygnacji zbiornikowej prowadzone są przy ścianach wewnętrznych budowli, wyżej - do górnej krawędzi zbiornika i do pawilonu (latarni)wieńczącego budowlę kręcone schody stalowe (szer. 50 cm.) poprowadzono przez centrum zbiornika otworem o średn. 100 cm. Zbiornik przykryty deskami. Pawilon wieńczący płasko zakończoną głowicę wieży wykonano w analogicznej konstrukcji jak trzon. Ściany osłonowe betonowe, wylewane na mokro w szalunkach drewnianych. Dach trzonu stanowi płyta żelbetowa. Kopuła wykonana jako stropodach żelbetowy kryta jest blachą stalową, ocynkowaną układaną na podkładzie z drewna. Stolarka okienna stalowa, typu przemysłowego, o podziałach krosnowych. Stolarka drzwiowa różnicowana. Drzwi wejściowe do wieży drewniane, płycinowe, 2-skrzydłowe. Inne drzwi wiodące do pom. magazynu - stalowe. Posadzki w wieży betonowe, gładzone.

Plan. Wieża posadowiona na rzucie 8-kąta foremego o średnicy 10,0 m. W przyziemiu urządzono niewielki magazyn techniczny. Poszczególne kondygnacje służą jedynie organizacji komunikacji pionowej i obsłudze rurociągów. Na najwyższej zbiornik i pomosty robocze (obejścia). Wieńczony kopułą pawilon wtórnie wykorzystywany jako wieża obserwacyjna i telekomunikacyjna (m.in. łączności radiowej).

Bryła. Wieża typu kolumny "dwumodułowej" (wg. klasyfikacji wodociągowych wież ciśnieni opracowanej przez autora karty). Wyróżniono 8-kątną podstawę, cylindryczny trzon z taką głowicą oraz pawilon posadowiony na planie 8-kąta foremnego. Całkowita wysokość budowli 46 m.

Elewacje. Betonowe, surowe. W betonie wykonano również detal: lizeny podstawy, trzonu i głowicy, płyciny, w których wykonano proste, prostokątne otwory okienne, opaski znaczące na elewacji podziały międzykondygnacyjne wieży, znaczące przejście trzonu w głowicę i koronujące głowicę. W betonie wykonano również półkolumny pawilonu dachowego. Gzymsy kształtowane jako schodkowe. Historyzm form nie skrywa tutaj nowoczesnego, żelbetowego ustroju nośnego. Nowy materiał wykorzystano równocześnie dla kształtowania detalu architektonicznego.

Instalacje. Elektryczna, odgromowa, wodna, kanalizacyjna.

<p>14. Kubatura ok. 3000 m³ pojemność zbiornika 500 m³.</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa ok. 75 m³ - w porzyziemiu</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne Wodociągowa wieża ciśnieni</p>	<p>17. Użytkowanie obecne Wyłączona z eksploatacji. Od 1994 r. ściana treningowa alpinistów.</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie</p> <p>W okresie eksploatacji wieży ciśnieni roboty ograniczały się do bieżącej konserwacji i odtwarzania stanu pierwotnego. Plan, bryła, elewacje pozostały w kształcie z okresu budowy wieży.</p> <p>Jedynie w przyziemiu w 1932 r. zabudowano część rzutu dla pomieszczenia stacji transformatorowej.</p> <p>Wieżę wyłączono z eksploatacji w końcu lat 60-tych XX w. kiedy to wodę do sieci miejskiej zaczęto tłoczyć wyłącznie pompami. Przez szereg lat służyła jeszcze jako zbiornik wyrównawczy ciśnienia w sieci miejskiej. Wreszcie w połowie lat 80-tych wieżę zdecydowanie wyłączono z eksploatacji. Przez kilka lat pozostawała niewykorzystywana aż w roku 1994 MPWiK wydzierzało obiekt Wrocławskiemu Klubowi Wysogórskiemu. Sekcja Grotolazów Klubu uprzątnęła wieżę z narosłych przez lata odchodów ptasiego łajna i urządziła tutaj - we wnętrzu - sztuczną ścianę wspinaczkową</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Ustrój nośny wieży w stanie bardzo dobrym. Fundamenty, ściany osłonowe trzonu i głowicy, stropy międzykondygnacyjne, konstrukcja dachu - dobre. Tynki zewnętrzne i wewnętrzne, stolarka okienna i drzwiowa, komunikacja pionowa - dobre. Pokrycie dachu, obróbki blacharskie - dobre. Występuje drobna korozja betonu, drobne ubytki tynków, zawilgocenia. W części otworów okiennych brak oszklenia okien. Teren wokół wieży uporządkowany.</p>	
		<p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Budowla prezentuje wybitne wartości historyczno-techniczne, architektoniczne i krajobrazowe. Objąć ochroną prawną - przez wpis do rejestru zabytków</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykonać konserwację budowli. Zakres prac winien m.in. objąć usunięcie skutków i przyczyn korozji betonu, stalowych konstrukcji, naprawy stolarki okiennej, roboty szklarskie, malarskie - wewnątrz i zewnętrzne, - prace remontowe i konserwacyjne oprzeć o projekt akceptowany przez Woj. Konserwatora Zabytków i prowadzić pod jego nadzorem. 	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

- Dokumentacja projektowa wieży ciśnień z 1914 r. i projekt zabudowy trafostacji z 1932 r., w: Archiwum Budowlane m. Wrocławia.

22. Bibliografia

S. Januszewski, Rozpoznanie stanu zasobów zabytków techniki na terenie m. Wrocławia, w: Raporty Inst. Hist. Arch., Szt. i Techniki PWr, Wrocław 1979, mnps.

S. Januszewski, Zabytki techniki Dolnego Śląska, Warszawa 1988

S. Januszewski, Wodociągowe wieże ciśnień woj. gorzowskiego, w: Sprawozdania BSIDZT S. Januszewski, Wrocław 1992, Nr 4, mnps.

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

Fotografie wieży wykonane w 1979 r. w: Instytut Historii Architektury, Sztuki i Techniki Politechniki Wrocławskiej

24. Uwagi różne

25. Opracował Program komputerowy karty - Word for Windows - BSIDZT S. Januszewski

tekst dr Stanisław Januszewski 15 sierpień 1994 r.

plany, rysunki dr Stanisław Januszewski 15 sierpień 1994 r.

zdjęcia fotogr. dr Stanisław Januszewski marzec i sierpień 1994 r.

miejsce przechowywania negatywów BSIDZT S. Januszewski

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO I

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

Nr 1 - dokumentacja fotograficzna

Nr 2 - dokumentacja rysunkowa (współczesna) i projekt zabudowy trafostacji z 1932 r.

Nr 3 - dokumentacja rysunkowa - projektowa wieży z 1914 r.

1. Miejscowość

WROCŁAW KARŁOWICE

2. Obiekt

**WODOCIĄGOWA WIEŻA
CIŚNIEN - KOMUNALNA**

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

dokumentacja fotograficzna

1. Trzon wieży od płn.-zach., neg. 6/52/5
2. Podstawa od płn.-zach., neg. 6/52/6
3. Widok wieży ciśnieni od płn., neg. 200/136/1
Verte!
4. Podstawa wieży od płn., neg. 200/136/2
5. Wejście do wieży ciśnieni, neg. 6/52/4
6. Wieża od płn.-wsch., neg. 5/74/6
7. Widok ogólny od płn., neg. 5/74/1

Uwaga! foto cz.-białe wykonywane w marcu 1994 r.

Wkładkę założył: dr Stanisław Januszewski, 15 sierpień 1994 r.

Miejsce przechowywania nagrań:

RSIN 71 S Januszewski

1. Miejscowość

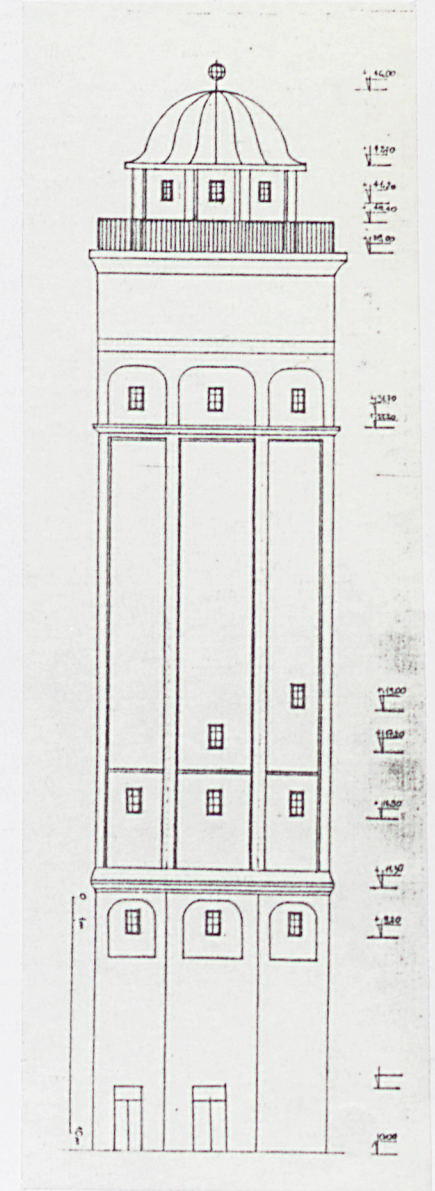
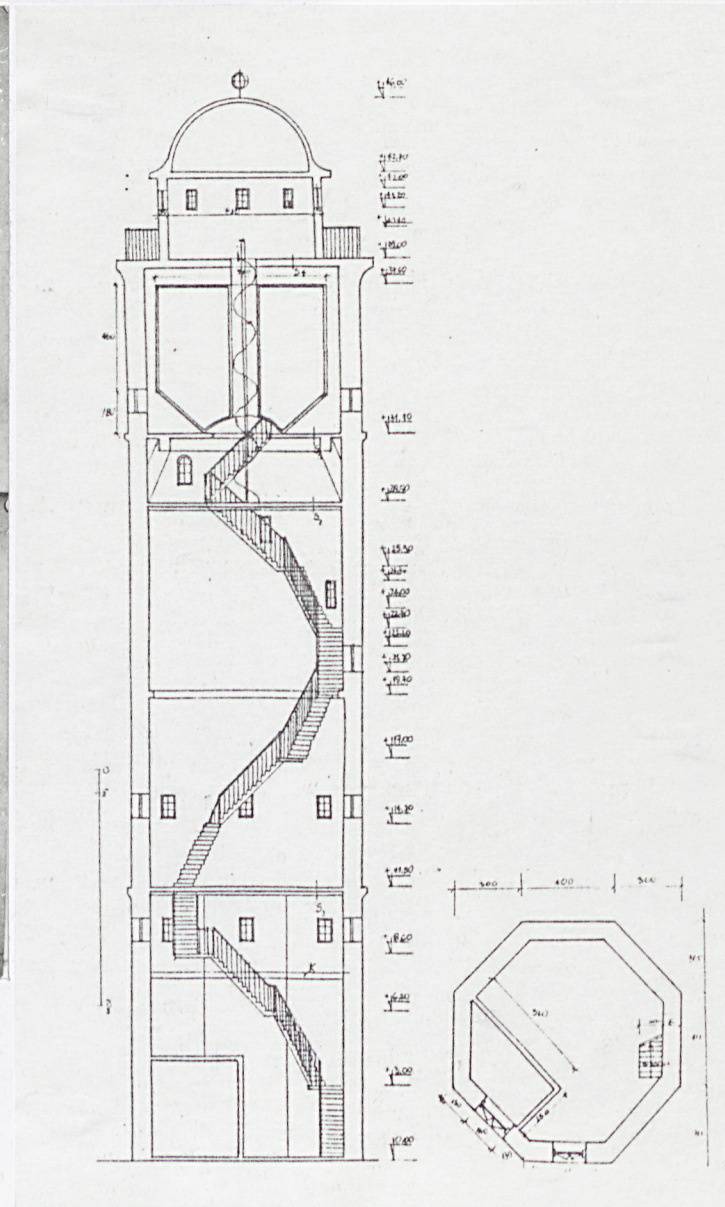
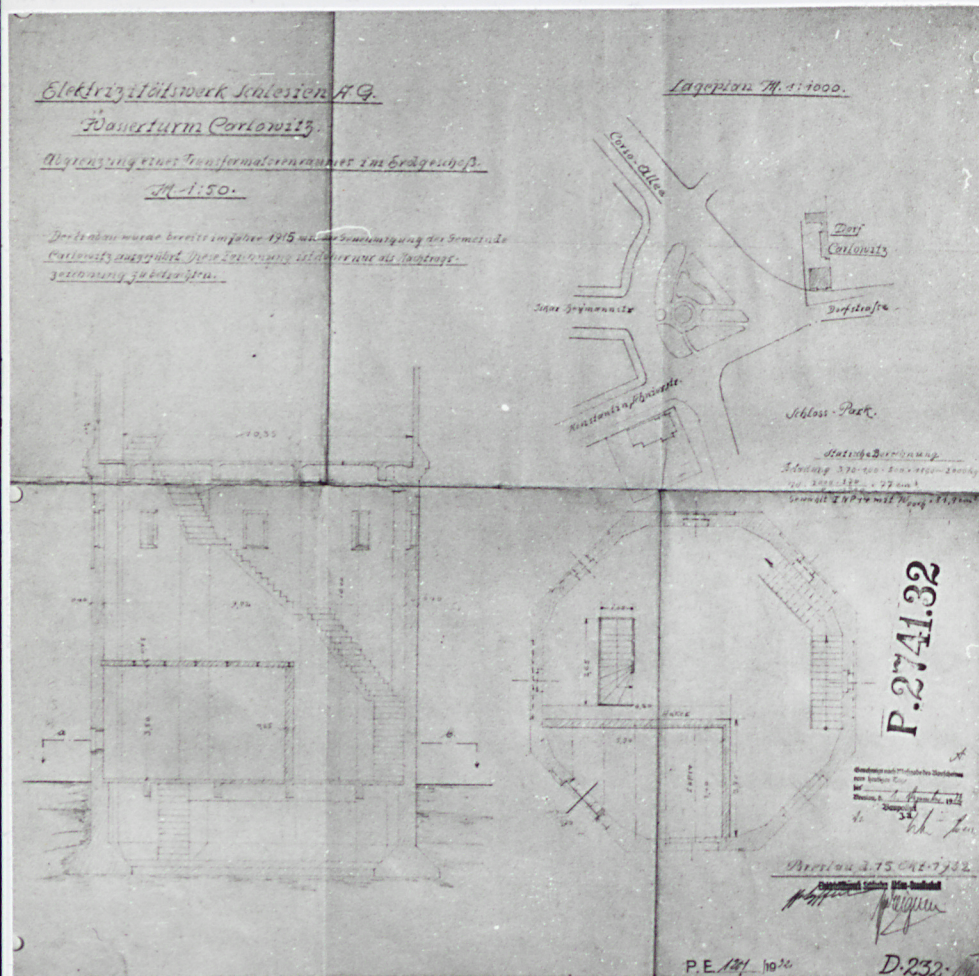
WROCLAW KARLOWICE

2. Obiekt

WODOCIĄGOWA WIEŻA
CIŚNIEN - KOMUNALNA

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

dokumentacja rysunkowa współczesna i projekt zabudowy trafostacji z 1932 r.

Wkładkę założył: dr Stanisław Januszewski 15 sierpień 1994 r.

Miejsce przechowywania negatywów: BSiDZT S. Januszewski

1. Miejscowość

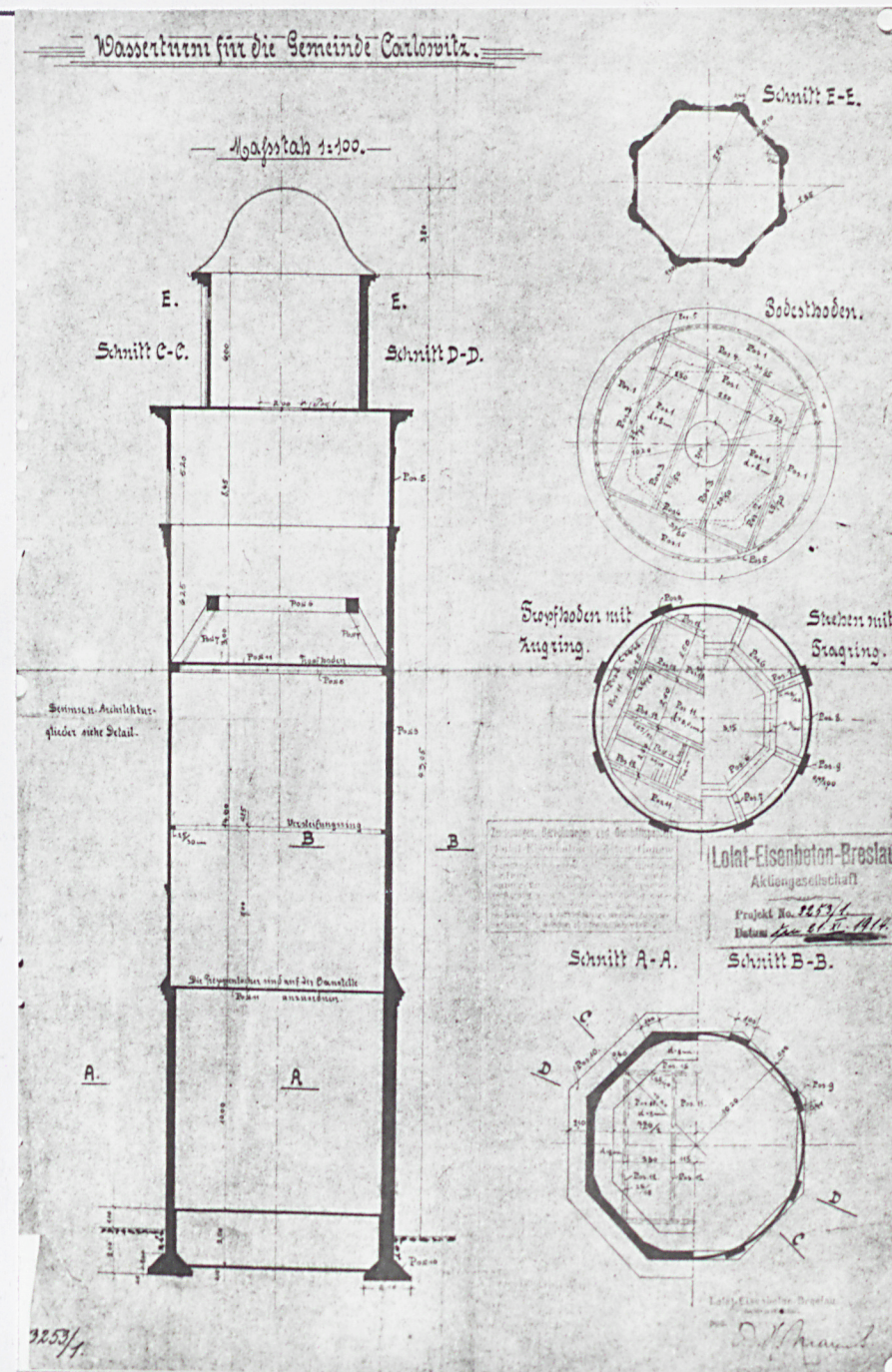
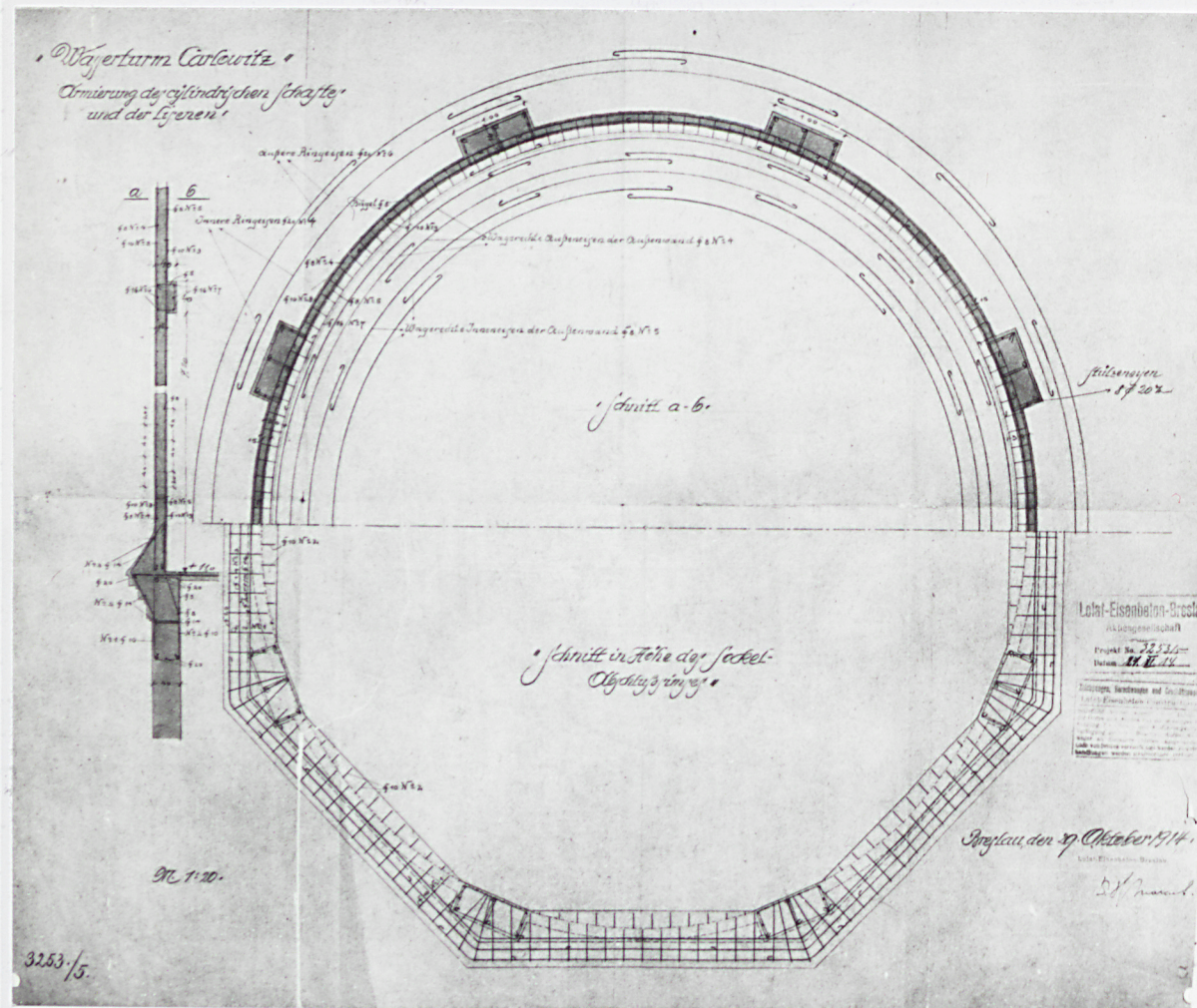
WROCŁAW KARIOWICE

2. Obiekt

WODOCIĄGOWA WIEŻA
CIŚNIEN - KOMUNALNA

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

dokumentacja rysunkowa - projektowa z 1914 r.

Wkładkę założył: dr Stanisław Januszewski 15 sierpień 1994 r.

Miejsce przechowywania negatywów: BSiDZT S. Januszewski

